

معراج پیامبر

از نظر حدیث و دانشمندان اسلام

✽ خط سیر این عقیده در میان مسلمانان
✽ احادیث شیعه و سنی درباره معراج
✽ جنجالی که این مسئله در زمان پیغمبر (ص) برپا کرد و راه
فراری که بعضی از کوته نظران برای آن فکر کردند .

بعضی را که در شماره گذشته در پیرامون مسئله پیچیده معراج پیامبر اسلام (ص) و سؤالات گوناگونی که در اطراف آن میشود، شروع کردیم باینجا رسید که در دو سوره از قرآن مجید اشارات کلی و در عین حال روشن به موضوع معراج و سیر فضائی پیامبر برای مشاهده آیات آفرینش و نشانه های عظمت آفریدگار جهان شده است .

قسمت اول این موضوع یعنی سیر از مسجد الحرام (مکه) تا مسجد اقصی (بیت المقدس) در نخستین آیه سوره «اسراء» و قسمت دوم یعنی سیر با آسمانها در آیات ۱۳ تا ۱۸ سوره «والنجم» بیان گردیده .

در ضمن خاطر نشان ساختیم مسلمانان اولین کسانی نیستند که درباره پیغمبر خود چنین اعتقادی دارند بلکه این عقیده بصورت بسیار غلیظتر و پیچیده تر در میان مسیحیان جهان عموماً وجود دارد زیرا آنها طبق تصریح انجیل «هر قس» و انجیل «لوقا» و انجیل «یوحنا» معتقدند «حضرت مسیح (ع) پس از اینکه سه روز از مرگ و دفن او گذشته بود از مردگان برخاست و چهار روز در میان دوستان خود بود و سپس در حضور شاگردانش با آسمان صعود کرد و الان هم نزد «خدای پدر» زیست میکند» . یعنی اگر مسلمانان معراج را در حیات پیامبر و آنهم برای يك مدت کاملاً محدود میدانند مسیحیان پس از زنده شدن بعد از مرگ و برای يك مدت نامحدود معتقدند .

* * *

اکنون میخواهیم سیر این عقیده را در میان مسلمانان بررسی کنیم و به بینیم آیا اعتقاد به

معراج و سیر فضائی پیامبر اسلام مخصوص عده خاصی از مسلمانان است یا همگی آنرا قبول دارند (البته پس از این بحث نوبت به بحثهای علمی و طرح ایراداتی که از نظر علوم روز باین مسافرت فضائی میشود و پاسخ آن خواهد رسید) .

آنچه از مطالعه کتب مختلف تفسیر و حدیث و عقائد که از طرف دانشمندان اسلام تألیف شده استفاده میشود اینست که برخلاف آنچه شاید بعضی تصور میکنند عقیده به معراج پیامبر اسلام مخصوص دسته معینی از مسلمانان نیست بلکه همه موم مسلمین در این عقیده مشترکند با تفاوتهایی که بعداً اشاره خواهد شد) .

احادیث فراوانی نیز از طرق شیعه و اهل تسنن در این زمینه نقل شده که ذکر همه آنها بدرزا میکشد ولی همین اندازه باید دانست که بسیاری از دانشمندان اسلام توانر یا شهرت این احادیث را تصدیق کرده اند که بعنوان نمونه گفتار سه تن از دانشمندان بزرگ تفسیر و حدیث و عقائد شیعه و سپس گفتار بعضی از دانشمندان سنی را در اینجامی آوریم :

۱ - **فقیه و مفسر بزرگ عالم تشیع «شیخ طوسی»** در کتاب تفسیر خود «تبیان» در ذیل آیه اول سوره «اسراء» چنین میگوید :

«دانشمندان شیعه معتقدند در همان شبی که خداوند پیامبرش را از مکه به بیت المقدس حرکت داد او را با آسمان برد و آیات عظمت خود را در آسمانها با نشان داد و این در بیداری بود نه در خواب ، ولی آنچه از قرآن بر میآید همان سیر از مسجد الحرام (مکه) به مسجد اقصی (بیت المقدس) است اما بقیه این مسافرت از اخبار معلوم میگردد» .

گرچه نامبرده در ذیل آیه مزبور تنها قسمت اول معراج را مستند بقرآن و بقیه را مستند باخبار میکند ولی در بیاناتی که در تفسیرش آیه سوره «والنجم» ذکر نموده تعبیراتی دیده میشود که کاملاً منطبق بر قسمت دوم معراج یعنی سیر با آسمانها از بیت المقدس است ، گویا در این قسمت نیز تعبیر نظر داده و آنرا هم مستند بقرآن میداند ولی در هر صورت دلالت اخبار را در این باره قطعی دانسته است .

۲ - **مفسر عالی قدر مرحوم «طبرسی»** در تفسیر «مجمع البیان» در ذیل آیات سوره نجم میگوید :

«ظاهر مذهب اصحاب و مشهور در اخبار ما اینست که خداوند پیامبر را با همین جسم ، در حال بیداری و حیات ؛ با آسمانها برد ، و اکثر مفسران نیز بر همین عقیده اند» .

محدث شهریار علامه مجلسی در جلد ششم «بحار الانوار» مینویسد :

«سیر پیامبر اسلام از مسجد الحرام به بیت المقدس و از آنجا با آسمانها از جمله مطالبی است که آیات و احادیث متواتر شیعه و سنی بر آن دلالت دارد ، و انکار امثال این مسائل ، یا تأویل و تفسیر آن بمعراج روحانی یا خواب دیدن پیامبر ، ناشی از عدم اطلاع نسبت به آثار ائمه هدی یا ضغف یقین است» ... سپس اضافه میکند : «اگر بخواهیم اخباری را که درباره این مسئله رسیده جمع آوری کنیم يك كتاب بزرگ خواهد شد» سپس خود او احادیث بسیاری که شاید متجاوز از یکصد حدیث است در این زمینه نقل می - کند که قسمت قابل توجهی از آن از کتاب «کافی» میباشد .

* * *

اما اهل تسنن - دانشمندان حدیث و تفسیر اهل تسنن احادیث معراج را از احادیث مشهوره معرفی کرده اند و بسیاری از مفسران آنها در تفسیر سوره اسراء یا سوره نجم نزول این آیات را در مورد معراج تصریح کرده اند .
فخر رازی مفسر معروف در تفسیر خود در ذیل آیه اول سوره اسراء پس از يك سلسله استدلالات عقلی بر امکان چنین موضوعی میگوید :

«محققان عقیده دارند که گواهِ وقوع معراج (از نظر ادله نقلی) قرآن و حدیث است اما در قرآن دلالت همین آیه کافی است و اما از نظر حدیث ، حدیث معراج از روایات مشهوره است که در کتب صحاح اهل سنت نقل شده ، و مضمون آن حرکت پنجم بر اسلام (ص) از مکه به - بیت المقدس و از آنجا با آسمانهاست» .

عده ای دیگر از دانشمندان و مفسران آنها مانند **قاضی بیضاوی** ، و افراد دیگری نیز این عقیده را صریحاً اظهار داشته اند . در میان دانشمندان اخیر و معاصر از اهل تسنن نیز افراد معروفی اعتراف باین حقیقت کرده اند «منصور علی ناصف» مؤلف کتاب «التاج» که از دانشمندان الازهر ، و استاد دانشگاه زینبی مصر میباشد در کتاب خود احادیث معراج را نقل کرده ، و نویسنده دانشمند معاصر «سید قطب» در کتاب تفسیر خود «فی ظلال القرآن» در تفسیر سوره اسراء تصریح میکند که احادیث فراوانی در این زمینه نقل شده است .

ولی در میان روات و مفسران آنها گفتگوئی هست که آیا معراج با همین بدن جسمانی بوده یا فقط جنبه روحانی داشته است ، اکثر آنان معتقدند که معراج در روح و جسم ، و در پیداری

واقع شده ، و غالب روایات آنها نیز ظاهر در همین معنی است ، ولی در روایتی از عایشه ، نقل کرده اند : «والله ما فقد جسد رسول الله (ص) ولکن عرج بر وجهه» : «بخدا سوگند بدن پیغمبر از میان ما نرفت تنها روح او با آسمانها صعود کرده . و از حسن (ظاهر آ حسن بصری است) نیز نقل شده است که : «كان في المنام رؤيا رأها يعني : «پیامبر (ص) در خواب دید بمعراج رفته است» . بعضی از نویسندگان دانشمند معاصر مانند سید قطب ، نیز تعبیر مبهمی دارند که نه صراحت در بیداری دارند خواب ، اومی گوید : «پیامبر در میان خواب و بیداری بود که او را به بیت المقدس و آسمانها بردند ، او گویا باین وسیله خواسته اند از مشکلات و جنجالی که درباره مسئله معراج در میان عدای وجود آمده سلامت بگذرند .

* * *

نکته قابل توجهی که باید مورد دقت قرار گیرد اینست که اگر احادیث و روایات معراج را در کتب شیعه و سنی بدقت مطالعه کنیم می بینیم از همان عصر پیغمبر (ص) سر و صدائی در مسئله معراج بوده است ، هنگامی که پیامبر ماجرای معراج را برای مردم شرح داد دشمنان با شدت تمام در مقام انکار برآمدند و آنرا وسیله ای برای سمپاشی و تبلیغ علیه پیغمبر (ص) دانستند و حتی بعضی از تازه مسلمانهای سست عقیده از عقیده خود برگشتند تا این که پیغمبر (ص) نشانه های بیت المقدس را که تا آن زمان نرفته بود با تمام جزئیات برای آنها تشریح کرد .

مجموع این گفتگوها میرساند که «اولا» موضوع ، موضوع يك خواب نبوده ؛ والا این همه جرو بحث و گفتگو نداشت ، و «ثانیا» افرادی مانند عایشه و حسن بصری که بعد از زمان پیغمبر مسئله خواب و معراج روحانی را پیش کشیدند ظاهراً جنبه سیاسی داشته و بخیال خودشان می خواستند سر و صدای تبلیغات مخالفین را که تا آن زمان نیز ادامه داشت بخوابانند .

در پایان این بحث که بمنظور روشن ساختن سیر این مسئله در میان مسلمین از نظر روایات و طرز تفکر دانشمندان اسلام بود ، یادآوری نکته ای را که مرحوم «طبرسی» مفسر بزرگ در مجمع البیان گفته است لازم میدانیم که : احادیثی که در موضوع معراج واقع شده چهار دسته است : ۱. روایاتی که بحکم تواتر قطعی است (مانند اصل موضوع معراج) ۲. احادیثی که قبول آنها هیچگونه مانع عقلی و نقلی ندارد (مانند مشاهده بسیاری از آیات عظمت خدا در آسمانها) ۳. قسمتی که باید آنها را توجیه و تفسیر نمود. ۴. روایاتی که مشتمل بر يك سلسله امور نا- معقول و باطل است و قرائن روشنی گواه بر ساختگی و مجعول بودن آنها میباشد. این بود بحثهای معراج از نظر ادله نقلی .

* * *

بخواست خدا در شماره آینده سؤالاتی که در موضوع معراج از نظر علوم روز می شود مطرح و مورد بررسی دقیق قرار خواهد گرفت .